

มาตรการในการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น¹

เสกสรรค์ มณีฉาย²

จากการศึกษาเกี่ยวกับมาตรการในการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงประวัติ ความเป็นมา แนวคิด และทฤษฎี เกี่ยวกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น ซึ่งทำให้ผู้ศึกษาได้รับความรู้ความเข้าใจว่า ประวัติศาสตร์ในการปกครองของประเทศไทยมีมาอย่างยาวนานตั้งแต่ยุคสมัยสุโขทัย ตั้งแต่การปกครองที่เรียกว่า พ่อปกครองลูก ก่อำเนินมาจนถึงยุคปัจจุบันที่เน้นการปกครองแบบกระจายอำนาจผ่านการเลือกตั้งของเจ้าของอำนาจอธิปไตยผ่านผู้แทน ซึ่งแนวคิดของประเทศประชาธิปไตยต่างให้ความสำคัญในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน แนวคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตยท้องถิ่นยังชี้ให้เห็นว่า การตัดสินใจหมู่มีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ รวมทั้งระดับท้องถิ่น เนื่องจากมีความใกล้ชิดกับประชาชนและพื้นที่ โดยผู้สมัครรับเลือกตั้งและผู้มีสิทธิเลือกตั้งทุกฝ่ายต้องมีส่วนร่วมยึดถือหลักความรับผิดชอบเพื่อบรรลุเป้าหมายของการเลือกตั้งท้องถิ่น คือ การเลือกตั้งที่สุจริตและเที่ยงธรรม ทำให้การเลือกตั้งได้คนดีมีความรู้ความสามารถเข้าไปดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น จากการที่ราษฎรได้สร้างสัญญาประชาคมว่าสมัครใจสละสภาพทางธรรมชาติอันเสรีของตนภายใต้เจตนารมณ์ร่วมกันที่จะมีผู้ปกครองหรือหัวหน้า ทุกคนจึงมีสิทธิเท่าเทียมกันภายใต้กฎหมายฉบับเดียวกันตามทฤษฎีว่าด้วยอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน และผลจากการศึกษาแล้วยังทำให้พบว่าบทบาทการปกครองท้องถิ่นก่อให้เกิดกระบวนการ พัฒนาประชาธิปไตยในระดับชุมชนและระดับประเทศ ไม่ว่าจะเป็นการกระตุ้นการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ก่อให้เกิดความรับผิดชอบของผู้นำ ความเข้มแข็งของการปกครองท้องถิ่น และส่งเสริมให้ประชาชนรักษาผลประโยชน์ของส่วนรวม

¹บทความนี้เรียบเรียงจากการค้นคว้าอิสระ เรื่อง มาตรการในการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษา คือ รองศาสตราจารย์รัต เล็งวิทยา และคณะกรรมการสอบ คือ รองศาสตราจารย์จุฑาพร วงศ์ทองสรรค์ และรองศาสตราจารย์ประเทือง ธนิยผล

²นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

จากการศึกษาทำให้ทราบว่ามาตรการในการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น ยังไม่ชัดเจน ไม่ครอบคลุมด้วยกันหลายประการ ซึ่งสรุปได้ ดังต่อไปนี้

จากการศึกษาประเด็นปัญหาเกี่ยวกับเรื่องการเลือกตั้งล่วงหน้าสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น ในปัจจุบันพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2562 ไม่มีบทบัญญัติกำหนดให้มีการใช้สิทธิเลือกตั้งล่วงหน้าสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น ซึ่งเป็นสาเหตุที่ทำให้จำนวนสถิติผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้งมีจำนวนน้อยกว่าที่ควรจะเป็น สาเหตุเพราะในยุคที่การเดินทางเป็นไปโดยสะดวกก่อให้เกิดการย้ายถิ่นฐานของประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง โดยที่มิได้มีการเปลี่ยนแปลงที่อยู่ตามทะเบียนราษฎร เพื่อการประกอบอาชีพ หรือการศึกษา ซึ่งกฎหมายการเลือกตั้งท้องถิ่นได้กำหนดคุณสมบัติที่สำคัญของผู้มีสิทธิเลือกตั้งโดยดูตามภูมิลำเนาเป็นสำคัญ หากประชาชนต้องเดินทางกลับภูมิลำเนาเพื่อใช้สิทธิเลือกผู้แทนของตนทั้งในระดับชาติหรือระดับท้องถิ่น ซึ่งมีความถี่หรือจำนวนครั้งในการเลือกตั้ง ทั้งการเลือกตั้งทั่วไปและการเลือกตั้งซ่อม เป็นจำนวนมากแล้วย่อมก่อให้เกิดภาระเกินควรแก่ประชาชนได้ เนื่องจากค่าใช้จ่ายในการเดินทางมีจำนวนสูง เมื่อเทียบกับอัตราค่าครองชีพขั้นต่ำของประเทศไทยแล้ว เห็นว่า ย่อมส่งผลกระทบต่อสภาพทางการเงินแก่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งจนอาจเป็นเหตุนำไปสู่ปัญหาสังคม หรือส่งผลกระทบต่อกระบวนการยุติธรรมทางสังคมได้

ประเด็นปัญหาที่สองเกี่ยวกับเรื่องการย้ายถิ่นที่อยู่ของผู้มีสิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่น และผู้บริหารท้องถิ่น ซึ่งในปัจจุบันนี้เป็นยุคสมัยที่ประชาชนต่างตื่นตัวในการประกอบอาชีพ ซึ่งได้มีการแสวงหาโอกาสในการดำรงชีวิตที่ดีขึ้น เป็นเหตุให้ประชาชนจำนวนมากต้องมีการเดินทางจากภูมิลำเนาที่อยู่อาศัยเพื่อการประกอบอาชีพหรือศึกษายังสถานศึกษาในพื้นที่ห่างไกลจากภูมิลำเนาถิ่นที่อยู่ของตนเอง ซึ่งในการย้ายที่อยู่นั้นอาจมีทั้งกรณีการย้ายเฉพาะตัวบุคคลโดยไม่ได้ย้ายทะเบียนตามกฎหมายว่าด้วยการทะเบียนราษฎร และกรณีที่มีการย้ายทั้งในส่วนของตัวบุคคลและย้ายทะเบียนบ้านตามกฎหมายว่าด้วยการทะเบียนราษฎร ซึ่งกรณีดังกล่าวก็สามารถกระทำได้โดยไม่ต้องมีกฎหมายใดห้ามไว้ บุคคลสามารถเลือกถิ่นที่อยู่ของตนเองได้โดยเสรีภาพ บุคคลใดจะจำกัดสิทธิในการเลือกถิ่นที่อยู่ของบุคคลอื่นไม่ได้ตามรัฐธรรมนูญที่ได้กำหนดไว้ จากสาเหตุที่ได้กล่าวมา การที่พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2562 มาตรา 38 (3) ได้กำหนดคุณสมบัติของบุคคลผู้มีสิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่นได้นั้น ต้องมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในเขตเลือกตั้งมาแล้วเป็นเวลาติดต่อกันไม่น้อยกว่าหนึ่งปีนับถึงวันเลือกตั้ง นับว่าเป็นการจำกัดสิทธิเกินควรในการกำหนดถึงตัวคุณสมบัติของผู้มีสิทธิเลือกตั้งนั้น

ต้องคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมในการพัฒนาท้องถิ่น ต้องเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกคนได้ใช้สิทธิในการเลือกตั้งเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการกำหนดทิศทางเพื่อจะพัฒนาท้องถิ่นที่ตนอยู่อาศัยได้

ประเด็นปัญหาที่สามเกี่ยวกับเรื่องค่าใช้จ่ายสำหรับการเลือกตั้งใหม่สมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น ในปัจจุบันการเลือกตั้งท้องถิ่นสำหรับสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น พบว่า ภายหลังจากที่ได้ดำรงตำแหน่งแล้ว ยังคงพบปัญหาการลาออกจากตำแหน่งก่อนครบวาระของผู้ดำรงตำแหน่งเป็นจำนวนมาก ไม่ว่าจะเป็นการลาออกจากนั้นจะมีวัตถุประสงค์เพื่อการหวังผลทางการเมือง เช่น การลาออกเพื่อลงสมัครรับเลือกตั้งในตำแหน่งเดิม หรือ เพื่อประโยชน์ของพวกพ้องทางการเมือง หรือเพื่อให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งซึ่งเป็นคู่แข่งของตนหรือพวกพ้อง ต้องเสียเปรียบในการหาเสียงในการเลือกตั้งซึ่งจะต้องจัดให้มีขึ้น ซึ่งการกระทำดังกล่าวย่อมก่อให้เกิดผลเสียต่อประโยชน์สาธารณะ ไม่ว่าจะเป็นด้านงบประมาณที่ต้องเกิดขึ้นในขั้นตอนการเลือกตั้ง ไม่ว่าจะเป็นค่าสถานที่ ค่าอบรม ค่าอุปกรณ์ และค่าใช้จ่ายต่างๆ ที่จำเป็นสำหรับการเลือกตั้ง อีกทั้งยังเป็นสาเหตุที่ทำให้ประชาชนเกิดความเบื่อหน่ายต่อการเลือกตั้ง ซึ่งมีปริมาณที่ถี่เกินควร ย่อมส่งผลให้อัตราการเลือกตั้งซ่อม หรือการเลือกตั้งครั้งใหม่ มีจำนวนประชาชนผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้งมีจำนวนลดน้อยลง ทำให้ผู้แทนที่ได้มาจากการเลือกตั้งอาจไม่ใช่ผู้แทนที่มาจากเสียงส่วนใหญ่ของประชาชนอย่างแท้จริง

จากการศึกษาค้นคว้ามาตรการในการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น ผู้ศึกษาพบว่ามีข้อเสนอแนะ คือ

1. ปัญหาเรื่องการเลือกตั้งล่วงหน้าสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น ผู้ศึกษาพบว่ามีข้อเสนอแนะ โดยการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2562 โดยวางหลักเพิ่มเติม ดังนี้คือ

1.1 “การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น ให้มีการออกเสียงลงคะแนนก่อนวันเลือกตั้ง หรือให้มีการออกเสียงลงคะแนนทางไปรษณีย์ ภายใต้เงื่อนไขตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้”

1.2 “ผู้มีสิทธิเลือกตั้งซึ่งสามารถแสดงได้ว่ามีเหตุจำเป็นที่ไม่อาจไปใช้สิทธิเลือกตั้งในวันเลือกตั้งได้ เนื่องจากมีเหตุอันสมควร หากประสงค์จะใช้สิทธิเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้ง ให้ยื่นขอลงทะเบียนต่อผู้อำนวยการเลือกตั้งประจำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภายในระยะเวลาที่ผู้อำนวยการเลือกตั้งประจำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกำหนด”

1.3 “ผู้มีสิทธิเลือกตั้งซึ่งอยู่นอกเขตเลือกตั้งที่ตนมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน และสามารถแสดงได้ว่ามีเหตุจำเป็นที่ไม่อาจไปใช้สิทธิเลือกตั้งได้เนื่องจากมีเหตุอันสมควร หรือการเดินทางนั้นเพิ่มภาระเกินควร อันเนื่องมาจากระยะทาง การคมนาคม ค่าใช้จ่าย หรือเหตุจำเป็นอื่นๆ สามารถยื่นคำขอลงทะเบียนต่อผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภายในระยะเวลาที่ผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกำหนด เพื่อขอออกเสียงลงคะแนนทางไปรษณีย์ได้

การยื่นคำขอตตามวรรคหนึ่ง ให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งทำเป็นหนังสือหรือโดยวิธีการอื่นเพื่อชี้แจงเหตุดังกล่าว โดยอาจมอบหมายให้บุคคลใดไปยื่นต่อผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือจัดส่งหนังสือชี้แจงเหตุนี้ทางไปรษณีย์ลงทะเบียนก็ได้

เมื่อผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้ตรวจสอบการมีสิทธิเลือกตั้งของผู้ลงทะเบียนตามวรรคสองแล้ว ถ้าเห็นว่าถูกต้องให้ส่งบัตรเลือกตั้งทางไปรษณีย์ไปให้ผู้ขอใช้สิทธิเลือกตั้งทางไปรษณีย์และทำการบันทึกรายละเอียดลงในบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง กรณีพิจารณาแล้วเห็นว่า บุคคลนั้นมีไต่อยู่นอกเขตเลือกตั้ง หรือมิใช่เหตุอันสมควร หรือการเดินทางนั้นมิได้เพิ่มภาระเกินควร ให้ยกคำขอ

ผู้มีสิทธิเลือกตั้งต้องส่งบัตรพร้อมบรรจุของใส่บัตรเลือกตั้งทางไปรษณีย์ กลับมายังองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นๆ ภายในเวลาสิบเจ็ดนาฬิกาของวันเลือกตั้ง

การยื่นคำขอ การส่งบัตรเลือกตั้ง ขั้นตอนการดำเนินการ เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด”

2. ปัญหาเรื่องการย้ายถิ่นที่อยู่ของผู้มีสิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น จากการพิจารณาแล้วเห็นได้ว่าควรแก้ไขพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2562 โดยวางหลักแก้ไขเพิ่มเติม ดังนี้

2.1 แก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2562 มาตรา 38 จากเดิม

“บุคคลผู้มีคุณสมบัติดังต่อไปนี้ เป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

(1) มีสัญชาติไทย แต่บุคคลผู้มีสัญชาติไทยโดยการแปลงสัญชาติ ต้องได้สัญชาติไทยมาแล้วไม่น้อยกว่าห้าปี

(2) มีอายุไม่ต่ำกว่าสิบแปดปีในวันเลือกตั้ง

(3) มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในเขตเลือกตั้งมาแล้วเป็นเวลาติดต่อกันไม่น้อยกว่าหนึ่งปีนับถึงวันเลือกตั้ง และ

(4) คุณสมบัติอื่นตามที่กฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกำหนด

ในกรณีที่มีการย้ายทะเบียนบ้านออกจากเขตเลือกตั้งหนึ่งไปยังอีกเขตเลือกตั้งหนึ่งภายในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเดียวกัน อันทำให้บุคคลมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในเขตเลือกตั้งเป็นเวลาติดต่อกันน้อยกว่าหนึ่งปีนับถึงวันเลือกตั้ง ให้บุคคลนั้นมีสิทธิออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งที่ตนมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านครั้งสุดท้ายเป็นเวลาติดต่อกันไม่น้อยกว่าหนึ่งปี”

แก้ไขโดยการกำหนดระยะเวลาการมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านให้สั้นลง ดังนี้

“มาตรา 38 บุคคลผู้มีคุณสมบัติ ดังต่อไปนี้ เป็นผู้ที่มีสิทธิเลือกตั้ง

(1) มีสัญชาติไทย แต่บุคคลผู้มีสัญชาติไทยโดยการแปลงสัญชาติ ต้องได้สัญชาติไทยมาแล้วไม่น้อยกว่าห้าปี

(2) มีอายุไม่ต่ำกว่าสิบแปดปีในวันเลือกตั้ง

(3) มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในเขตเลือกตั้งมาแล้วเป็นเวลาติดต่อกันไม่น้อยกว่าสามเดือนนับถึงวันเลือกตั้ง และ

(4) คุณสมบัติอื่นตามที่กฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกำหนด

ในกรณีที่มีการย้ายทะเบียนบ้านออกจากเขตเลือกตั้งหนึ่งไปยังอีกเขตเลือกตั้งหนึ่งภายในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเดียวกัน อันทำให้บุคคลมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในเขตเลือกตั้งเป็นเวลาติดต่อกันน้อยกว่าสามเดือนนับถึงวันเลือกตั้ง ให้บุคคลนั้นมีสิทธิออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งที่ตนมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านครั้งสุดท้ายเป็นเวลาติดต่อกันไม่น้อยกว่าสามเดือน”

3. ปัญหาเรื่องค่าใช้จ่ายสำหรับการเลือกตั้งใหม่สมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น เห็นควรแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2562 โดยวางหลักแก้ไขเพิ่มเติม ดังนี้

3.1 แก้ไขวาระการดำรงตำแหน่งของผู้บริหารท้องถิ่น โดยไม่จำกัดวาระการดำรงตำแหน่ง

3.2 เพิ่มเติมบทบัญญัติความรับผิดในค่าใช้จ่ายสำหรับการเลือกตั้งครั้งใหม่ ดังนี้

“สมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นผู้ใด ลาออกจากตำแหน่งก่อนครบวาระ โดยมีเจตนาไม่สุจริต หรือมีพฤติการณ์ส่อไปในทางไม่สุจริต หรือไม่มีเหตุอันสมควร เป็นเหตุให้ต้องมีการ

เลือกตั้งใหม่ ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งยื่นคำร้องต่อศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคเพื่อพิจารณา ในกรณีที่ศาลวินิจฉัยว่า การลาออกเกิดจากเจตนาไม่สุจริต หรือมีพฤติการณ์ส่อไปในทางไม่สุจริต หรือไม่มีเหตุอันสมควร ให้ศาลเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นผู้นั้นเป็นเวลาสิบปี

ในกรณีที่ศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคมีคำสั่งให้เพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น เนื่องจากวินิจฉัยว่า การลาออกเกิดจากเจตนาไม่สุจริต หรือมีพฤติการณ์ส่อไปในทางไม่สุจริต หรือไม่มีเหตุอันสมควร ไม่ว่าจะมีการร้องขอหรือไม่ให้ศาลสั่งให้ผู้นั้นต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายสำหรับการเลือกตั้งครั้งที่เป็นเหตุให้ศาลมีคำสั่งเช่นว่านั้น จำนวนค่าใช้จ่ายดังกล่าวให้ศาลพิจารณาจากพยานหลักฐานการใช้จ่ายที่คณะกรรมการการเลือกตั้งเสนอต่อศาล

การลาออกอันเนื่องมาจากเหตุผลด้านสุขภาพ ซึ่งหากยังคงปฏิบัติหน้าที่ต่อไปอาจส่งผลเสียหายอย่างร้ายแรงแก่ชีวิต ร่างกาย หรืออนามัยของสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่นนั้น หรือหากยังคงปฏิบัติหน้าที่ต่อไปจะก่อให้เกิดผลเสียต่อประโยชน์สาธารณะมากกว่าผลดี มิให้ถือว่าลาออกจากตำแหน่งก่อนครบวาระ โดยมีเจตนาไม่สุจริต

ค่าใช้จ่ายที่ได้รับตามวรรคสอง เมื่อหักค่าใช้จ่ายของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งแล้วที่เหลือจากนั้นให้สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งโอนให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เป็นผู้ดำเนินการจัดการเลือกตั้ง”

เอกสารอ้างอิง

โกวิทย์ พวงงาม. การปกครองท้องถิ่นไทย. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เดือนตุลา, 2559.

นรนิติ เศรษฐบุตร. การปกครองท้องถิ่นในประเทศไทย. พิมพ์ครั้งที่ 1, กรุงเทพฯ : สถาบันพระปกเกล้า, 2556.

ปรัชญา เวสารัชช. การปกครองท้องถิ่นของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี. พิมพ์ครั้งที่ 1, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พิมพ์อักษร, 2543.

พรรณรัตน์ โสทรประภากร. กฎหมายการปกครองส่วนท้องถิ่น. พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2564.

ศุภสวัสดิ์ ชัชวาลย์. การปกครองท้องถิ่น มุมมองจากประเทศฝรั่งเศส ญี่ปุ่น สหราชอาณาจักร สหรัฐอเมริกา และไทย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2563.

สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง. ข้อมูลสถิติการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2562. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, 2563.

เอกนัฏ วิทยอภิบาลกุล. คำอธิบายกฎหมายการปกครองท้องถิ่น. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2564.